

Az állami erdőgazdaságok termelésének szerkezetében bekövetkezett változások*

Dr. S A L I E M I L

Az erdőgazdasági termelés egyik legismertebb szabálya, hogy a termelési folyamatnak *zárt ciklusúnak* kell lennie. E röviden megfogalmazott tétel érvényesítése azonban, tehát a zárt ciklus szem előtt tartásával való tervezés és végrehajtás nem egyszerű feladat. Még bonyolultabb akkor, ha a tervezést, a megvalósítást országos viszonylatban vizsgáljuk. Ilyenkor látjuk, hogy az ország kevés erdeje is elegendő ahhoz, hogy sok problémánk legyen, a problémák pedig külön-külön is nehéz próbatétel elé állítsák a tervezőket és a végrehajtókat az Országos Erdészeti Főigazgatóságtól a kerületvezető erdészig. Az is igaz, hogy a gondok jórésze a csekély erdőterület révén adódik, tehát abból, hogy a hazai erdők hozama nem fedezi az ország faanyagszükségletét.

Ismerjük a szabályos állapotban levő erdőről alkotott tanokat, tételeket, amelyek az erdőgazdasági *egyszerű újrateermelés* elvét tartják szem előtt. Felesleges annak bizonygatása, hogy az ilyen erdőállapotra való törekvésnek még a nyomát sem találjuk meg erdőgazdasági gyakorlatunkban. Csak kicsit is körültekintve látnunk kellett és kell, hogy az egyszerű újrateermelésre sem az erdők állapota, sem a népgazdaság egyre növekvő faanyagigénye nem ad módot.

Ha a *felszabadulás idején* örökbe hagyott erdőkre gondolunk, akaratlanul is a *sok tízezer hektárnyi felújítatlan vágásterület* jut eszünkbe. Ennek a hátrálékknak a csökkenésére — mint ismert — nagy kezdő ütemben, majd a feladat természeténél fogva lassuló ütemben került sor. S hol van jószándékú erdész, aki ilyen körülmények között ne akarna jobb erdőt létesíteni, mint az előző faállomány-generáció volt? Mindehhez figyelembe kell még vennünk azt a háromszázezer hektárnyi új erdőtelepítést és fásítást, amellyel a felszabaduláskori állapothoz képest megnőtt az ország erdőterülete, s akkor egyértelműen megállapíthatjuk, hogy *erdőgazdálkodásunk a szocialista bővített újrateermelés útját járta*, mégpedig törvényszerűen. Vonatkozik ez a korábbi erdőterületek jobb kihasználására, a faállományok minőségének javítására, és az erdők területének a növelésére is.

Mindez azonban más tekintetben azt jelenti, hogy *Magyarország területén soha annyi fiatal erdő mint ma — nem volt*: erdeink területének közel 40%-át 20 évesnél fiatalabb faállományok foglalják el. A szabályos állapotú erdőket tehát távolról sem közelítjük meg, de egyikünk sem gondol arra, hogy ebben valami rossz lenne és a jövőt sötétte tenné. Sőt, a gazdálkodás egészének a vizsgálata alapján — a meglévő hibák egyidejű elismerése mellett — csak azt állapíthatjuk meg, hogy az erdőgazdálkodás pozitív eredményeket hozott a felszabadulást követő 20 évben. Faállományaink átlagos kora nem azért csökkent az elmúlt 20 évben, hogy a megengedhetőnél többet termeltünk volna ki, hanem azért, mert az üres vágásterületek jórészt felszámoltuk, s több százezer hektáron új erdőket, fásításokat létesítettünk. S ezt az eredményt még nagyobbá teszi az, hogy a faállományok átlagos korának csökkenése ellenére is nőtt az erdők egy hektárra eső átlagos fatömege. Tehát: a felszabadulás idejéhez viszonyítva *nagyobb lett az erdőterület, nagyobb a hektáronkénti fatömeg*, s a kettő szorzataként jelentősen nőtt az ország erdeinek *élőfakészlete*.

Az eltelt 20 év folyamán az ország erdei egyre bővülő mértékben adtak nyersanyagot a népgazdaságnak: 1920 és 1938 között átlagosan kerekén 3,5 millió m³ volt a bruttó fakitermelés, a folyó évben 4,6 millió m³-t termelünk az ország összes erdejében és fásításában. Ez a felszabadulás előtti átlaghoz képest 31%-kal nagyobb kitermelést jelent, s bizonyítja, hogy az *erdőgazdálkodás fejlesztésére felhasznált sok milliárd forintos beruházások hamarabb térülnek meg, mint arra a hosszú újrateermelési időszak alapján következtetni lehetne*. Az erdők területének növekedése, az élőfakészlet gyarapodása, s ezek mellett a fakitermelés nagyobbdása mutatja, hogy az elkövetkező években is egyre többet adhatunk a népgazdaság részére. Ma ugyanis — éppen a fiatal állományok túlságos nagy aránya miatt — kényszerakkumulációban is vagyunk, s ez a következő évek folyamán úgy számolódik fel, ahogyan a ma fiatal faállományok szükségletfedezésre alkalmas méretű és minőségű fatömeget adhatnak.

Mindezt bevezetőül ismertetnünk kellett annak érzékeltetéséhez, hogy *időről-időre, ötéves tervidőszakokban, s ezeken belül évről évre is változik az erdőgaz-*

* Az egyetemi tudományos ülészekon elhangzott címzetes egyetemi tanári előadás.

dasági termelés szerkezete, azaz az egyes termelési ágazatok egymáshoz viszonyított, s az egészen belüli aránya.

A részletes adatokat az állami erdőgazdaságok esetében ismerjük, s így a továbbiakra vonatkozó vizsgálataink is csak rájuk vonatkozhatnak. Előre kell bocsátanunk azt is, hogy a gazdasági adatokat csak az 1959—60. gazdasági évtől kezdve hasonlíthatjuk össze, mert a népgazdaság egészében akkor léptek életbe az új termelői árak, azaz a pénzügyi adatok attól az időtől számítva mutatják lényegében ugyanazt a tartalmat.

Hogy az egészről induljunk ki, az állami erdőgazdaságok által létrehozott teljes termelési értékek alakulását vizsgáljuk először. Ez a mutató töretlen, egyenletes növekedést mutat: az 1959—60. évi szinttel pontosan kétmilliárdos teljes, tehát halmozatlan termelési értékkel szemben az 1963—64. gazdasági évben 2476 millió Ft-ot, azaz 24%-kal nagyobbat érték el. A növekedés átlagos mértéke 6%, tehát ezzel viszonylag elégedettek lehetünk. Tudjuk azonban azt is, hogyha az erdőgazdasági termeléshez szükséges szubjektív és objektív feltételek jobbakk lettek volna, a termelési érték nagyobbá válhatott volna. A szubjektív feltételek között erdőgazdasági dolgozóink akaratát említhetjük meg, az objektív feltételek között a motorfűrészekről, ezek alkatrészellátásáról a szállítóeszközökig, a rendelkezésre álló munkások létszámáig, a tölgyesek és bükkösök makkterméséig szinte felsorolhatatlan számú körülményt.

Ugyanez alatt az időszak alatt a termelési költségek ugyancsak 24%-kal nőttek, vagyis 1910 millió Ft-ról 2364 millió Ft-ra. A termelés költségeinek szintje így nem változott, megmaradt — minimális időszaki ingadozásoktól eltekintve — a kezdeti 95,5%-os szinten.

Korántsem azonos mértékben nőtt az erdőgazdasági termelésben felhasznált bér-alap: a munkásállományban 587 millióról 661 millió Ft-ra, tehát 12%-kal, az alkalmazotti kategóriában 156 millióról 191 millió Ft-ra, azaz 22%-kal, a kettő együtt pedig 15%-kal nőtt. Már itt megállapítható tehát az, hogy a gépesítésnek ilyen szempontból jelentős hatása volt, hiszen e nélkül a beralapnak is nagyobb arányban kellett volna növekednie. Megítélésünk szerint ezt az eredményt még kedvezőbbé teszi az, hogy a tárgyalt időszak alatt az erdőgazdasági munkások átlagos redukált létszáma 44,5 ezerrel 42,5 ezerre, vagyis 5%-kal csökkent. Ezt a jelentős csökkenést — mert annak ítéljük, különösen a termelési feladatok növekedése mellett — részben a gépesítésnek, részben a minőségben javuló munkások összetételnek kell tulajdonítanunk. Talán elég itt arra utalnunk, hogy az erdőgazdasági állandó munkások száma 16 440-ről 20 500 fölé nőtt, tehát ma már 26%-kal több az állandó munkásunk, s köztük is egyre több a szakmunkásunk.

Az alkalmazottak köréből ilyen mutató eredményekről nem számolhatunk be: műszaki alkalmazottaink száma 4%-kal, az adminisztratív munkásokorban dolgozóké 12%-kal nőtt, míg az egyéb alkalmazottaké 9%-kal csökkent. Együttesen az alkalmazotti kategóriába tartozó dolgozók száma 3%-kal lett nagyobb.

Erdőgazdasági munkásaink egy főre eső átlagos évi keresete 13 200 Ft-ról 15 600 Ft-ra, azaz 18%-kal nőtt ebben az időszakban.

Az összesített mutatók ismertetése után vizsgáljuk meg kissé részletesebben is a jellemző adatokat. Az alapul vett 1959—60. gazdasági évi termelési értékből a főüzemágakra (mag- és csemetetermelés, erdőfelújítás, erdőtelepítés, kivitelezésre átvett fásítás, fahasználat és fagyártmánytermelés) 81,3% esett, míg 1963—64-ben 78,4%. Ezek körén belül a kezdő évben az erdőművelési jellegű ágazatokra 25,7%, fahasználatra és fagyártmánytermelésre 55,6%, az elmúlt gazdasági évben 17,4% illetve 61,0% jutott. Az erdőművelési ágazatoknak nemcsak az aránya, hanem az abszolút értéke is jelentősen csökkent, mégpedig 650 millióról 564 millió Ft-ra. Megjegyezzük azonban, hogy a tisztításnak és a gyéritesnek az adatait — bár erdőművelési céljuk vitathatatlan — jellegük miatt a fahasználat körében tárgyaljuk. Az ismertetett időszak alatt erős hullámzást mutatott a *magtermelési ágazat* termelési értéke: a kezdeti 20 millióról 1961—62-ben 35 millióra ugrott, míg a két utolsó gazdasági évben 13—14 millió Ft körül mozgott. Ez a hullámzás a magtermés nagyságával függ össze. Erdőgazdaságaink — kisebb mulasztásoktól eltekintve — általában arra törekedtek, hogy a megtermelt magmennyiséget begyűjtsék, ill. begyűjtessék. A magtermelési ágazat eredményének hullámzásával kimutathatóan szoros kapcsolatban van a *csemetetermelés, az erdőfelújítás, az erdőtelepítés és a fásítás* hektárban mérhető és Ft-ban mérhető eredménye is. A csemetetermelés mintegy kétféves eltolódással követi a magtermelés hullámzásait, míg a többi erdőművelési ágazat azonnal. Ez utóbbinak az az oka, hogy a magtermelésben alapvetően a tölgy-

félék makktermése, kisebb mértékben a bükkmakktermés nagysága okozza az ingásokat, s a begyűjtött makk kisebb részét használják fel csemetetermelésre, nagyobb részét még ugyanabban a gazdasági évben makkrakással való erdősítésre.

Úgy véljük, célszerű megemlíteni, hogy csemetehiányunkat szemlélteti az, hogy a kiültethető csemeték száma 560 millió db-ról 375 millióra, azaz a kezdetihez képest 67%-ra csökkent. A hiány csak a kocsánytalantölgyben nagy. Azzal egyébként tudatosan is számolunk, hogy az elkövetkező évek folyamán — hacsak időközben erősen meg nem nőnek erdősítési jellegű feladataink — kevesebb csemetével is be tudjuk érni, tehát a csemetetermelési ágazat termelési értéke ily módon kisebb lesz. Ennek a bizakodásunknak a leglényegesebb oka az, hogy a *táji erdóművelési technológiáknak* az erdőgazdaságok részére történt kiadásától, ezek megtartásának a megkövetelésétől azt várjuk, hogy a megeredési és a megmaradási arányok jelentősen javulnak. Ily módon viszont 30—35%-kal kevesebb csemetére lesz szükségünk ugyanakkora területi eredmény eléréséhez.

Egyébként az *erdőfelújítási és az erdőtelepítési* tevékenységnek eléggé kritikus szakaszába értünk. Számos erdőgazdaságunk mindkét területen a munka végén jár, tehát gyakorlatilag felszámolta a vágásfelújítási hátralékát és elfogyott a telepítésre váró terület. A még meglévő feladatok jóval kevesebb erdőgazdaság területére összpontosulnak s ezek nem rendelkeznek akkora kapacitással, hogy a korábbi országos ütem tartható legyen. Elsőrendű feladatunk természetesen, hogy ezeknek az erdőgazdaságoknak az ilyen jellegű munkához szükséges kapacitását növeljük. Egyidejűleg erdőgazdaságaink nagy súlyt helyeztek arra, hogy a nem erdőgazdasági területeken folyó fásítási munkákat — szakszerűen — vállalkozói minőségben ők végezzék el. Ezeket az erőfeszítéseket az eredmények is tükrözik: a kivitelezésre átvett fásítások első kivitelében és pótlásában a kezdeti időszakhoz viszonyítva 85%-kal többet végeztek az elmúlt gazdasági évben.

Az 1959—60. gazdasági évi 650 millióról 564 millió Ft-ra, 87%-ra csökkent az erdóművelési ágazatok termelési értéke. Ugyanezen időszak alatt 20 100-ról 16 250-re, 81%-ra csökkent az erdóművelési ágazatokban dolgozó munkások átlagos létszáma.

Ugyanebben az öt évben a vállalati általános költségek nélküli termelési költségek 476 millióról 437 millió Ft-ra, mindössze 92%-ra, csökkentek. Az erdóművelési ágazatok együttes költség szintje tehát nőtt, s ebben az is közrejátszik, hogy az erdóművelési beralap kisebb mértékben csökkent, mint maga a feladat. Feltételezhető, de ennek bizonyítása részletesebb vizsgálatokat igényel, hogy *évről évre inkább a természetüknél fogva költségesebb erdősítések kerülnek előtérbe.*

Az erdóművelési ágazatokhoz képest már részletesebben célszerű néznünk a *fahasználatot és a fagyártmánytermelést*. A fahasználati ágazat termelési értéke az elmúlt időszakban 1 milliárd 106 millió Ft-ról 1 milliárd 415 millió Ft-ra, vagyis 28%-kal nőtt. Ugyanezen időben a fakitermelés 2 millió 707 ezer nettó m³-ről 3 millió 172 ezer m³-re emelkedett. A növekedés 17%-os. Megállapítható tehát az, hogy az állami erdőgazdaságok fakitermelésének 465 ezer m³-es növekedéséhez képest a megtermelt érték nagyobb mértékben nőtt. Eleve el kell oszlatnunk olyan fajta feltevését, hogy a termelési érték növekedése annak a következménye, hogy erdőgazdaságaink az elmúlt évek folyamán egyre inkább a jó minőségű faállományok kitermelésére törekedtek volna, s ez adott volna módot arra, hogy ugyanakkora vagy akár kevesebb munkaráfordítással nagyobb értéket állíthattak volna elő. Célszerű itt utalnunk arra, hogy az Országos Erdészeti Főigazgatóság gondosan ellenőrzi és az erdőrendezési felügyelői hálózat útján ellenőriztet, nem mutatkoznak-e olyan tendenciák, amelyek az erdőgazdálkodás távlati céljainak ellentmondának. Így állandó ellenőrzési téma például a rontott erdőknek megfelelő arányban való beállítás a éves favágatási tervekbe, a tisztítások és a gyéritések elegendő mértékben és kielégítő minőségben való elvégzése, a felújító-vágások megfelelő vezetése.

Ismeretes az is, hogy az ötvenes évek elején az erdőgazdasági üzemtervek készítésében — a többi között — főcélunk az volt, hogy a kitermelhető fatömeget — a maga egészében — megállapítsuk. S még csak a közelébe jutottunk a probléma megoldásának s már bővítenünk kellett az erdőgazdasági üzemtervek tartalmát — az egyébként rendelkezésre álló adatok célszerű feldolgozásával —, hogy az egész kitermelésen belül se adódjék aránytalanság, s minden fafajból, ezen belül eredet szerint is különbséget téve, majd később fafaj, eredet és állományjósági csoport szerint is tervezhessünk, dolgozhassunk és ellenőrizhessünk. Tehát: nem termelnek jobb állományokat ma sem az erdőgazdaságok, legalábbis ilyen tendenciát nem tudunk felfedni. Az évente tisztított és gyéritett területek nagysága ugyan mintegy 20%-kal visszaesett 1959—60 óta. Ez azonban elsősorban annak tulajdonítható, hogy

az 1956-ban kiadott erdőnevelési utasítás alapján erdőgazdaságaink az ilyesféle hátrálékaikat felszámolták; hangsúlyozom ismét, hogy ez a területre vonatkozik. Fatömegben a nevelővágások a kezdő év kerekén 1,3 millió m³-ével szemben ma 1,4 millió m³-t adnak.

A fakitermelés növekedésében a legnagyobb tényező a véghasználatok növekedése. 1959—60-ban ugyanis 1 millió 366 ezer m³-t, 1963—64-ben pedig 24%-kal többet, 1 millió 693 ezer m³ fát termeltünk ki véghasználatban. A legnagyobb problémánk ebben a növelésben az volt, hogy a bükkösök, tölgyesek és fenyvesek véghasználatára már korábban is a megengedhető maximum körül járt, és egyes esztendőekben — az ötvenes évek második felében — ezt meg is haladta néhány százalékkal. A véghasználati fatömeg ezért csak úgy volt növelhető, hogy a cseresek, gyertyánosok és akácok véghasználatát kellett fokozni. Fennállt ugyanis az a reális veszély, hogy erdeink állapotát úgy rontjuk, hogy az értékes fafajokból ugyan nem termelünk ki többet a megengedhetőnél, de a kevésbé értékes fafajokból összetevődő faállományokat lábba hagyjuk, és ezzel élőfakészletünk összetételét rontjuk. Továbbra is szorgalmazzuk, hogy erdőgazdaságaink a kevésbé értékes fafajokban is az üzemtervek-adta mértékig növeljék fakitermelésüket úgy, ahogy erre a népgazdaság igénye és az erdőgazdaságok termelőkapacitásának bővülése módot ad.

Mindezek alapján — amint azt számok is bizonyítják — alapvetően arról van szó, hogy a korábban csak tűzifaként hasznosítható faanyag jelentős részét ipari célokra lehetett feldolgozni. Erdőgazdaságaink pedig éltek a hazai ipar és az export-adta lehetőségekkel. És itt jelentkezik a nyersanyagot termelő és a fát feldolgozó szektorok egymásra utaltsága. A fát megtermelő erdészeti szervezetek köteleességük az ipar számára felvetni a kérdést: milyen és mekkora famennyiség ipari feldolgozásának, felhasználásának, feldolgozási módjának problémájával birkózzék meg. Az ipar — előbb-utóbb — azért is kénytelen e problémák megoldásával foglalkozni, mert az újratermelési periódus még a nemesnyarak esetében is elég hosszú az iparfejlesztés ütemének lehetőségeihez képest. Ha viszont az ipar élt az erdészet részéről ajánlott eszközzel, az erdészetnek kötelessége ezt a lehető legteljesebb mértékig kielégíteni.

Ezek az okai annak, hogy a véghasználat 24%-os növekedése ellenére is csak 8%-kal nőtt a rönkfélék mennyisége, viszont az összes fakitermelés 17%-os növekedésével szemben 36%-kal termelünk ma több iparifát, mint 1959—60-ban.

Az iparifaaarány és mennyiség növekedését jelzi az, hogy 3,5-szer annyi papírfát, 2,7-szer annyi farostfát, 16%-kal több bányafát, s majdnem kétszer annyi fagyártmányfát termelünk, mint 5 évvel ezelőtt.

Ezeknek a lehetőségeknek a kiaknázása adott módot arra, hogy a fahasználati ágazat termelési értéke jóval nagyobb mértékben növekedjék, mint a kitermelt famennyiség. Csak ez vezethetett arra, hogy a vágáslapfeletti összes nettó kitermeléshez viszonyítva az iparifakihozatal 47%-ról 55%-ra emelkedjék.

A fahasználat költségei — vállalati általános költségek nélkül — 22%-kal nőttek ez alatt az időszak alatt, s ezek között a munkabérek összege 20%-kal. Fahasználatunk tehát — a mi megítélésünk szerint — jó irányban halad. Természetes azonban, hogy a fejlődés ütemét gyorsítani kell. Növeli ezeknek az eredményeknek az értékét, hogy a fahasználati ágazatban foglalkoztatott évi átlagos munkáslétszám az öt év folyamán 5%-kal csökkent. Ez a létszámcsökkenés ugyan — figyelembevéve az ágazat gépesítésére fordított nagy erőket — az első pillanatra kevésnek is tűnhet. Hiszen az ötéves terv első évében a döntést-darabolást csak 48, az utolsó gazdasági évben már 80%-ban végeztük gépekkel. Az egy főre eső kitermelés és anyagmozgatás évi átlaga nem egészen 220 m³-ről 270 m³-re nőtt. De itt is figyelembe kell venni, hogy a m³ nem ugyanaz a m³, hiszen ahogyan a rönkhányad csökken, egyidejűleg nő a darabolás mértéke, sőt a kérgezés szükségessége, és ezért más módon kell a témát szemlélnünk.

Állami erdőgazdaságaink területén a népgazdaságilag és vállalati szemszögből nézve is az egyik legeredményesebb ágazat a fagyártmánytermelés. A 160 üzem szinte a semmiből nőtt ki. Igaz, később gondot okoztak, mert egészségvédelmi, tűzrendészeti, balesetelhárítási okokból rájuk kellett fordítanunk akkora beruházási hitelt, amekkorát kezdetben megtakarítottunk. Ezek az üzemek — igen csekély kivétellel — csak tüzelési célokra alkalmas fát dolgoznak fel. Öt év alatt árutermelésük 273 ezer m³-ről 443 ezer m³-re, tehát 62%-kal nőtt. A termelés bővítésének ma sem alapanyag vagy kapacitás hiány a gátja, hanem az, hogy az igény az itt előállítható termékek egy része iránt eléggé korlátozott, s lassan nő, más termékekben egyenesen visszaesik. Ez utóbbira a legjellemzőbb példa a mezőgazdasági szerfás épületek esete. Köztudomású, hogy a mezőgazdaság átszervezése idején az erdőgaz-

daságok révén biztosítottuk a nem véglegesnek szánt, de elkerülhetetlenül szükséges állatférőhelyeket. Természetes, hogy a fejlődés mai szakaszában az ilyen igények erősen csökkennek, viszont jelentősen nőnek az anyagigényes és munkaigényes cikkekben. Az ágazat — a maga belső ellentmondásaival — a fejlődés útján van: ezt bizonyítja az is, hogy egy m³ áru átlagos értéke 120 Ft-ról 1230 Ft-ra nőtt. Az ágazat termelési értéke 308 millió Ft-ról az elmúlt gazdasági évben 546 millió Ft-ra, tehát 178%-ra emelkedett. A vállalati általános költségek nélkül számított termelési költsége ugyanez idő alatt 92%-kal nőttek. Ez az arány, továbbá a munkabérek összegének 71%-os, és az ebben dolgozó munkások számának 60%-os növekedése eléggé tükrözi az ágazat már említett belső ellentmondásait. Jellemző továbbá az, hogy mintegy 10%-kal használ fel csak kevesebb fatömeget, mint amennyit az állami fűrész- és lemezipar hazai és importált faanyagban feldolgoz.

Az ismertetett adatok szemléltetik az állami erdőgazdaságok főüzemágainak termelési eredményeit, s az ezekhez kapcsolódó más tényezőket.

Érdekes és a népgazdaság más ágaival összehasonlítható adatsorok állnak rendelkezésünkre a *háziágos építkezésekkel, műszaki beruházásokkal* kapcsolatban. A *Statisztikai Szemle* egyik legutóbbi száma ugyanis termelékenységi adatokat sorol fel a legkülönbözőbb szektorok háziágos építkezéseiről. A tanulmány lényeges megállapításai abban foglalhatók össze, hogy a háziágos építkezések termelékenysége az állami építőipar termelékenységének mindössze a 61—62%-át éri el. Adatszerűen ez azt jelenti, hogy az állami építőiparban 1960-ban 135 000 Ft volt az egy főre eső termelési érték, míg a háziágos építkezéseken a többi szektor átlagosan csak 84 000 Ft-ot ért el. 1963-ban az állami építőipar 157 000 Ft-jával szemben 96 000 Ft volt az eredmény. Érthető, hogy ilyen adatok ismeretében az erdőgazdasági adatokat külön érdeklődéssel vizsgáltuk. Az eredmények mintegy 3—7%-kal jobbák a háziágos építkezések országos átlagainál. 1960-ban 86 000, 1964-ben 112 000 Ft volt az egy főre eső termelési érték.

A *Statisztikai Szemle* tanulmánya egyértelműen leszögezi, hogy a háziágos építkezések drágák és népgazdasági érdek, hogy az állami építőipar vegye át ezeket a munkákat is. Bizunk azonban abban, hogy erre nem kerül sor. A probléma ugyanis az, hogy termelési értéként gyakorlatilag az építési költségvetésben szereplő összeget számítják fel. Márpedig ugyanannak a létesítménynek a költsége más akkor, ha az erdőgazdaság építi, s más akkor, ha az állami építőipar. Ezt a különbséget az ERDŐTERV-nek következetesen figyelembe kell vennie. A különbség nagyjából akkora, mint amekkorát termelékenységben köztünk és az állami építőipar között kimutatnak. A forint tehát ilyen relációban keveset mutat. A másik hozzáfűzni valónk ehhez a témához az, hogy az állami építőiparnak jóval kisebb a kapacitása, mint a népgazdaság építési igénye. Ez az állami építőipar részére válogatási lehetőséget ad, s nyilván az építési általában elsősorban, ami rá nézve pénzügyileg kedvezőbb. A háziágos építésszervezettel dolgozó népgazdasági ágak részére azonban a kis, de rájuk nézve gyakran létfontosságú építmények nélkülözhetetlenek. Ezért a háziágos építkezések továbbra is szükségesek.

Az erdőgazdaságok *háziágos felújítási* tevékenységének nagyságrendje az elmúlt évek folyamán alig változott: 37 és 42 millió Ft között mozgott. Hasonlóan 19 és 23 millió Ft körül ingadozott az erdőgazdasági *melléktermelő* tevékenység. Az üzemi *vadászterületeken* folyó munkák erősen bővültek: a termelési érték 56%-kal gyarapodott 5 év alatt. Ily módon a vadgazdálkodási ágazat termelési értéke a kezdeti 2 ezrelékből 3 ezrelékre nőtt az erdőgazdaságok teljes termelési értékén belül.

Ismeretes, hogy erdőgazdaságaink kisebb mértékű *mezőgazdasági termelést* is folytatnak, hogy a lehető mértékig önellátók legyenek az erdőgazdasági termeléshez szükséges mezőgazdasági termékekben. Ennek a munkának a mértéke — különösen a fogatok számának csökkentése révén — visszaesőben van. Így az 1959—60. gazdasági évi 52,1 millióról 80%-ra, 40,2 millió Ft-ra esett vissza.

Jelentősen nőtt viszont az *egyéb melléküzemági* tevékenység azért, mert az egyre növekvő faimport munkaterheit az ERDÉRT Vállalat megosztja néhány erdőgazdasággal. Elsősorban ennek tulajdonítható, hogy erdőgazdaságaink ilyen fajta munkájának értéke 51 millióról mintegy 102 millióra, tehát kétszeresére növekedett.

Roppant szemléltetőn tükrözik a változásokat a *segédüzemágak* eredményei. Ismeretes, hogy ezek költségeit átterheljük az igénybevevő ágazatokra. A segédüzemágak szolgáltatásainak értéke öt év alatt 275 millió Ft-ról 28%-kal, 353 millió Ft-ra nőtt. A segédüzemágakban dolgozók száma ugyanezen időszak alatt kerekén 4700 főről 5300 főre, vagyis 13%-kal gyarapodott. A segédüzemágak körén belül azonban

nem ennyire egységes a kép. Az erdei vasútüzemek szolgáltatásainak értéke ugyanis öt év alatt kb. az $\frac{1}{4}$ -ével csökkent, a fogatüzemeké gyakorlatilag változatlan maradt, a gépüzemeké 90% -kal, tehát majdnem a kétszeresére, a műhelyeké pedig közel 40% -kal nőtt.

Úgy gondolom, az ismertetett adatok jól megvilágítják a tendenciákat, s rávilágítanak azokra a témákra is, amelyek már ma megítélhetően gondos elemzést kívánnak vagy éppen mint hibákat kell kijavítani.

Vizsgáljuk meg ezek után az erdőgazdasági munkatermelékenység alakulását. Ezt egy ágazatban, a házilagos beruházások körében néztük már, de ez alkalommal elégedjünk meg az összevont mutatók rövid ismertetésével.

Az egy munkásra eső átlagos évi termelési érték az 1959—60. gazdasági évi kereken 45 000 Ft-ról az 1963—64. gazdasági évben 58 300 Ft-ra nőtt. Az emelkedés közel 29% -os. Nem ilyen kedvező a kép akkor, ha a termelékenység alakulását az összes erdőgazdasági dolgozó létszámának alakulása szerint vizsgáljuk. Így ugyanis a bázisestendőre 37 700, az elmúlt gazdasági évre 48 200 Ft-ot kapunk. A növekedés tehát csak 27% -os.

Hasonlóan eltérő arányokat kapunk akkor, ha az 1000 Ft munkásbérre, majd az összes beralapfelhasználásra vonatkoztatjuk a termelési értéket. Az első esetben ugyanis azt látjuk, hogy a kezdeti 3400 Ft-ról kereken számítva 3700 Ft-ra nőtt, tehát mintegy 9% -os a javulás. Az összes beralapra vonatkozóan a kezdő évben 2620, a záró évben 2830 Ft-ot kapunk eredményül. A növekedés mértéke mindössze 8% .

Közvetlenül célszerű annak megemlítése, hogy a munkásbérre vonatkoztatott termelékenység alakulásának olyan háttere is van, hogy az erdőgazdasági munkások átlagos keresete a legalacsonyabb volt — és ma is ez a helyzet — a népgazdaságban. Az alkalmazottakról ez nem mondható, mert az országos besorolási nomenklatúra érvényesítése a korábbi sérelmet lényegében orvosolta.

Említettem, hogy az erdőgazdasági munkások átlagos keresete 18% -kal nőtt. Ez a növekedés jóval nagyobb, mint a népgazdaság többi területén, s az elindulást jelenti azon az úton, hogy munkásaink keresete is elérje az elfogadható összeget. Ez azonban most, ez év eleje óta nagyrészt erdőgazdaságaink jó munkájától függ. Ha élni tudnak azzal a móddal, amit kormányrendeletek biztosítottak részükre, azaz létszámot tudnak tartósan megtakarítani, akkor ennek ellenében a megszabott arányban növelhetik az átlagbéreket.

Nem lehetünk azonban elégedettek azzal, hogy a termelési költségek ugyanolyan arányban növekednek, mint a termelési érték. Még akkor sem, ha ez abszolút számokban a nyereség növekedését eredményezi a termelés bővülése folytán. Erdőgazdaságainknak jobban kell szervezniük a mindennapos munkát, a már nagy számban rendelkezésünkre álló gépekkel, mert különben elveszítjük a vámon, amit megnyertünk a révén. Munkásainknak is állandóan tanulniuk kell, hogy fejlesztési céljainkat megvalósíthassuk.

Úgy véljük, hogy a felszabadulást követő 20 esztendő erdőgazdasági szempontból több szakaszra bontható. Az első 8—9 év a követendő út keresésével telt el. Ez az időszak a mennyiségi tervek teljesítéséért folytatott küzdelmek időszaka volt. Az ötvenes évek második felében lényegében kialakultak az erdőgazdálkodás minőségi követelményei; néhány év óta, ma és az elkövetkező évek legfőbb célja a minőségi, mennyiségi követelmények maradéktalan érvényesítése mellett a gazdaságos termelés.

Nem engedhetünk, és nem is engedünk abból, hogy az erdőgazdálkodásban a szocialista, bővített újratermelést megvalósítsuk. Az ehhez szükséges munkákat időben és jól el kell végeznünk továbbra is. Az állami erdőgazdaságokban dolgozó munkások és alkalmazottak száma az ország dolgozó létszámának $1,1\%$ -át adja mindössze, de várható, hogy a rájuk háruló — viszonylag nagy — feladatokat eredményesen megvalósítják.

Э. Щали д-р: ИЗМЕНЕНИЯ В СТРУКТУРЕ ПРОИЗВОДСТВА ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЛЕСНЫХ ХОЗЯЙСТВ.

20 лет после освобождения в лесохозяйственном отношении разделяется на несколько этапов. Первые 8-9 лет прошло с изысканием нового пути работы. Этот период был временем борьбы за выполнение количественных планов. Во второй половине 50-ых лет были определены качественные требования лесного хозяйства. Уже несколько лет и в настоящее время так и в будущем главной целью работы является рентабельное производство — при безостаточном осуществлении качественных и количественных требований. Так осуществляется социалистическое расширенное воспроизводство и в лесном хозяйстве.

Der seit Befreiung des Landes vergangene Zeitraum gliedert sich in Etappen bei der Forstwirtschaft. In den ersten 8—9 Jahren suchte man die Wege. In dieser Zeit plagte man sich mit der qualitativen Erfüllung der Pläne. Im zweiten Hälfte der 50-er Jahren haben sich die qualitativen Forderungen der Forstwirtschaft gestattet und seit einigen Jahren, heute, sowie in den kommenden Jahren gibt als Hauptzielsetzung neben qualitativen und quantitativen Leistung die Rentabilität. So wird die erweiterte Reproduktion in der Forstwirtschaft erreicht.

A felújító vágásokról

JAKÓTS LÁSZLÓ

Ma, amikor a racionalizálás az erdőgazdálkodás minden ágazatában egyre fokozódó súlyt nyer, érdemes megvizsgálni a felújító vágásokkal kapcsolatos tevékenységünket is ilyen szempontból.

Nem vitás, hogy az arra alkalmas helyen szakszerűen végrehajtott felújító vágás racionális, de nem mindig nevezhető annak, ha aránytalanul nagy mesterséges erdősítési kötelezettséget von maga után, a keletkező újulat fafajösszetétele nem felel meg távlati fafajpolitikai célkitűzéseinknek, vagy a felújító vágás alkalmazása következtében aránytalanul megdrágul a fakitermelés munkája.

Hogy felújító vágásainkról helyes képet tudjunk alkotni, megvizsgáltuk az utolsó 3 évben végvágott felújító-vágásos erdőrészeket jelenlegi erdősültségét azok eredete, fafajösszetétele és a ráfordított mesterséges erdősítés eredményessége szempontjából. A felújító vágások közé nem csak a természetes felújítással kapcsolatos felújító vágásokat számítottuk, hanem a fafaj-csere szükségessége miatt mesterséges erdősítéssel, alátelépítéssel felújítandókat is.

A vizsgálatok alapján a következő kérdésekre kerestünk választ:

1. Milyen mértékig alkalmazzák az erdőgazdaságok a felújító-vágásos módszereket?
2. Milyen fafajpolitikai kihatásokkal járt az erdőgazdaságok felújító vágásokkal kapcsolatos tevékenysége?
3. Milyen a felújító vágások során létesült fiatalosokban a természetes újulat és a mesterséges telepítés aránya?

A kérdésekre az alábbi megállapításokat tettük:

1. A felújító vágásokkal érintett terület

Jelenleg az állami erdőkből a vágásterületek 40%-án végzünk felújító vágásokat. Ez az arány az utolsó 10 évben nagyjából változatlanul tekinthető. Egyes erdőgazdaságokban, mint például a Mecseki és a Balatonfelvidéki Állami Erdőgazdaságban csökkent, az Északsomogyi, Magasbakonyi, Keszthelyi, Mátrai, Cserháti, Nyugatbükki és Keletbükki ÁEG-okban emelkedett. Az erre vonatkozó adatokat az *I. táblázat* tartalmazza.

A felújító vágások kérdését utoljára ezelőtt 5 évvel vizsgáltuk meg. Akkor azok jelentős emelkedését helyeztük kilátásba, egyrészt az eredményes alátelépítések felszabadításának szükségessége, másrészt a felújító vágásoknak a szakemberek közötti népszerűsége miatt. A várt emelkedés elmaradt, aminek fő oka az volt, hogy egyes termőhelyeken a tarvágásokkal kapcsolatos mesterséges